Yaşam ve Ortam

Editörler
Tahir Şenol
Gamze Atalay
Veysel Tolan

İzmir 2006

VI. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi, Diyarbakır, 2006; 169-175

Hobi Bahçelerinin Kent Ekolojisinde ve Gelişiminde Önemi ve Kocaeli-İzmit Örneği

Füsun ERDURAN, Melekber SÜLÜŞOĞLU

Kocaeli Üniversitesi Arslanbey MYO, fusunerduran@gmail.com, melekber_s@yahoo.com

Özet

Hobi bahçeleri, özellikle büyük kentlerde yaşayanların doğa ile bağlantı kurdukları, çeşitli sebze ve süs bitkilerini ürettikleri planlı rekreasyonel alanlardır. Bu yönleri ile hobi bahçeleri, toplumun sosyal yaşantısında ve psikolojik sağlığında olumlu etkiler yaparken kentin ekolojik dengesinin korunmasına yardımcı olmakta, kentliye ekolojik ürün üreterek tüketebilme imkanı sağlamaktadır. Bu çalışmada kentleşme sürecinde toplu konutların hızla arttığı Kocaeli İli'nde Yahyakaptan ve Atakent toplu konut alanları örneklenerek hobi bahçelerinin önemi ve kullanım ilkelerinin nasıl olması gerektiği belirlenmiştir. Çalışmanın materyalini İzmit Yahyakaptan hobi bahçeleri ve Atakent toplu konut alanları oluşturmaktadır. Yöntem olarak alanda anket çalışması yapılmıştır. Yahya kaptanda yer alan hobi bahçeleri Ankara AOÇ ve Bilkent üniversitesinde yer alan hobi bahçeleri ile karşılaştırılmıştır. Çalışmada Kocaeli İzmit İlçesinde hobi bahçesi planlanmasında alınması gerekli önlemler belirlenerek öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Hobi bahçesi, Kent ekolojisi, Kocaeli*

Importancy of Hobby Gardens in Urban Ecology and Development and Kocaeli-Izmit Sample

Summary

Hobby gardens are well organized recreational areas that people get in touch with nature; grow different kinds of

vegetables and ornamental plants. They are positively effected the urban social life and psychological health of citizens. These gardens not only help to protect the natural ecological balance of the city but also help to grow and consume ecological products. In this research, the importance of hobby gardens and usage rules were investigated with the samples of Yahyakaptan and Atakent housing estate areas in Kocaeli where housing estate is in increase in urbanization process. As a method, the questionnaire was used. Hobby gardens in Yahyakaptan compared with hobby gardens that take place in Ankara Atatürk Orman Çiftliği (A.O.Ç.) and Bilkent University. The necessity of hobby gardens in İzmit-Kocaeli was determined, requiring rules were discussed and some suggestions were given for organization of hobby gardens.
Key words: *Hobby garden, Urban ecology, Kocaeli*

Giriş

Kentlerin gelişimi sırasında betonlaşma ve sanayileşme sonucunda doğadan hızlı uzaklaşma, insan üzerinde yoğun baskılara neden olmaktadır. Bu baskılardan en az etkilenmek için kentli doğayı tercih etmektedir.

Günümüzde gelir düzeyindeki artış ve farklı kültürlerden etkileşimler toplumun eğlenme ve dinlenme anlayışını değiştirmeye başlamıştır. İnsanların doğa ile bütünleşebilecekleri rekreasyon alanlarının planlanması ön plana çıkmıştır (1, 2)

Doğal alanların korunarak kullanıldığı bir kent dokusu oluşturmak ilk planlama aşamasından itibaren kent gelişiminde alınacak yasal önlemlere ve yeşil alan standartlarına uyulması ile mümkün olacaktır. Bu doğal alanların kentlinin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde kent ekolojisine önemli katkılar sağlayacağı da çok açıktır. Kent ekolojisinin dengesinin kurulmasında yeşil alan kapsamı içinde hobi bahçeleri önemli yer tutmaktadır (3).

Yoğun çalışma temposu nedeniyle zaman kavramının çok önemli olduğunu düşünürsek kısa sürede ulaşılabilecek kent içi veya yakın çevresindeki yeşil alanlar ihtiyacı karşılayabilecek en uygun yerlerdir. Bu noktada hobi bahçeleri, kent yakın çevresinde kısa sürede ulaşılabilen, ailenin tüm fertlerinin bir arada doğa ile direk ilgilene-

bildikleri alanlardır. Hobi bahçelerinde kişiler toprakla uğraşarak, doğayı tanıyarak boş zamanlarını üretken olarak geçirmenin hazzını yaşamakta, toprakla uğraşarak bedensel aktivitelerini arttırmakta, aynı zamanda da sağlıklı ve doğal besinler elde etmektedir.

Gereç ve yöntem

Bu çalışmanın materyalini İzmit Yahya Kaptan toplu konut alanlarında yer alan hobi bahçelere oluşturmaktadır. Bu toplu konut alanında yer alan hobi bahçeleri görsel olarak incelenmiş, alan ile ilgili harita ve planlar Bekirpaşa Belediyesi'nden elde edilmiştir.

Yöntem olarak hobi bahçelerini kullanan kişilerle kısa bir anket çalışması yapılarak alanın kullanımı hakkında bilgiler edinilmiş ve kişilerin görüşleri alınmıştır. Yerinde gözlemler yapılarak fotoğraflar çekilmiştir. Bu doğrultuda hobi bahçeleri nicelik ve nitelik olarak değerlendirilerek çeşitli öneriler sunulmuştur. İzmit ilçesinde yer alan diğer bir toplu konut alanı olan Atakent toplu konut alanında anket çalışması yapılarak, kişilerin görüşleri alınmış, yerinde gözlemler yapılarak hobi bahçesine duyulan ihtiyaç belirlenmiştir.

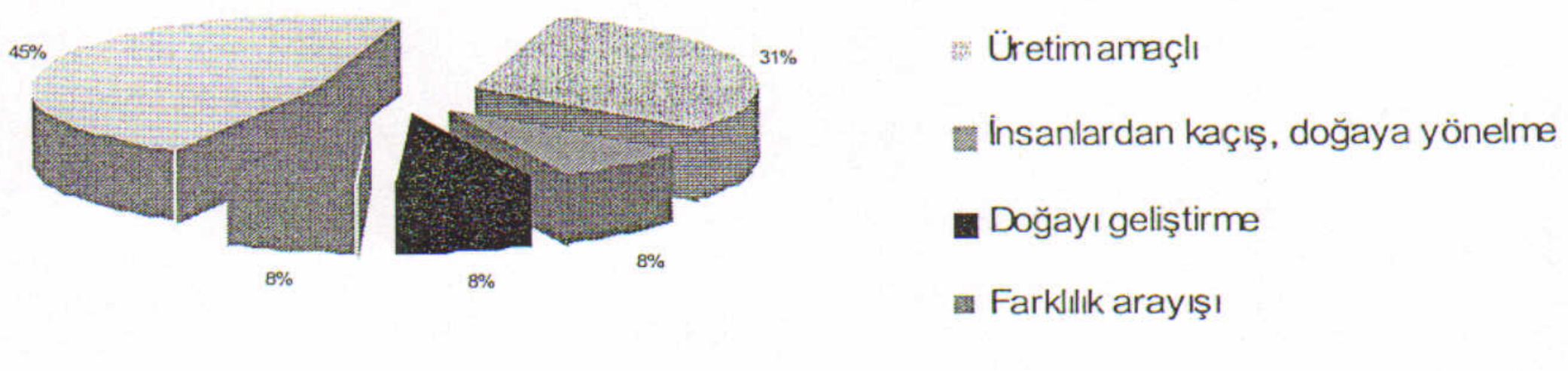
Bulgular

Kocaeli İli Yahya Kaptan toplu konut alanında toplu taşım araçlarının son durağında yer alan hobi bahçelerinin yapımına 8.10.2002 tarihinde Bekirpaşa Belediyesi tarafından iki etap olacak şekilde başlanmıştır. Birinci etap hobi bahçesi 68x27m boyutlarında 1836m² büyüklüğünde olup 2003 yılında kullanıcılara 3 yıllığına kiralanmaya başlanmıştır. Alan 16 adet 100 m² lik hobi bahçelerine ayrılmıştır. Alanın çevresi tel çit il sınırlandırılmış, iki parselin arasına 7,5m² lik kulübeler yapılmış, her parsele sulama vanası yerleştirmiştir (4)

Hobi bahçeleri 2. etap projesi Yahya Kaptan mahallesi 42 Kasım Güzel Sanatlar Lisesi arkasında, 24,950 m² büyüklüğünde park alanı içinde yer almaktadır. Hobi bahçeleri 4500 m² lik toplam alanda 85 m²lik 10 adet parsel şeklinde planlanmıştır ve alanın yapımı bitmek üzeredir. Üç yıllığına kiralanacak olan hobi bahçelerinde 7,5 m² lik ahşap kulübeler ve bunların önünde 4,5 m² lik teraslar yer alacaktır. İkinci etap hobi bahçelerinde koşu parkuru ve yürüyüş yolu, spor

aletli sağlıklı yaşam alanı, çocuk oyun alanı, basketbol sahası, futbol sahası, açık oturma alanı gibi rekreasyonel alanlara da yer verilmiştir (4).

Yahya Kaptan 5.000 konutluk kapasite ile Kocaeli'nin en büyük toplu konut alanıdır. Bu alanda yer alan hobi bahçeleri, İzmit'te kurulan ilk hobi bahçesi olarak oldukça fazla ilgi görmüş ve ikinci etap hobi bahçesinin planlanması hızlandırılmıştır. Hobi bahçelerinin kiralanması Bekirpaşa Belediyesinin sorumluluğundadır. Kira sözleşmesi incelendiğinde bağlayıcı hükümlerin daha çok fiyatlandırma ve ödemeleri kapsadığı görülmektedir. Ancak alanda yapılacak üretimler, düzenlemeler, ilaç ve gübre kullanımı, amaç dışı kullanımlar (piknik, mangal vb.) hakkında sözleşme hükmü bulunmamaktadır. Birinci etap hobi bahçeleri küçük bir alanda yer almaktadır ve toplu konut alanının yeşil alan kapasitesine ve peyzaj dokusuna bir nitelik kazandırabilecek nitelikte değildir. Parseller dışında alanın bütünü için genel bir yeşil alan tasarımı bulunmamaktadır. Alanın yakın çevresinde spor kompleksi, kafeterya gibi rekreasyon alanları olmakla birlikte eğlenme ve dinlenme amacını karşılayamamaktadır. Kulübeler sadece malzeme deposu olarak kullanılabilecek niteliktedir ve oturma amaçlı pergolalar bulunmamaktadır.

Şekil I. Yahya Kaptan Hobi Bahçelerinin Kullanıcılar Tarafından Tercih Edilme Nedenleri

Birinci etap hobi bahçesinde yer alan 13 kullanıcı ile sözlü görüşme ve anket yapılmıştır. Kullanıcıların %45'ini bahçe işlerini sevdiği için hobi olarak yapmak isteyenlerin oluşturduğu belirlenmiştir (***Şekil I.***). Alanda daha çok sebze üretimi yer yapılmaktadır. Çim alan ve süs bitkilerine olan ilgi düşüktür, mevsimlik çiçek üre-

timi yapan 2 kişi bulunmaktadır, 1 kişi ise söğüt dikmiştir. Sosyal aktivitelerin bulunmaması, açık alan oturma yerlerinin olmaması, alanda yeterli güvenliğin sağlanmaması, sulama sisteminin yetersizliği ve alanları için gübre temin edememeleri eksiklikler olarak belirlenmiş ve giderilmesi istenmiştir. Hobi bahçelerinin büyütülerek sayısının artırılması, kentin diğer kesimlerinde de hobi bahçelerinin oluşturulması, tohum ve fide temini konusunda destek sağlanması, tanıtım ve eğitim çalışmalarının yapılması istenmiştir.

Aslanbey ilçesinde yer alan Atakent toplu konutları 1600 konut ile önemli diğer bir yerleşim alanını oluşturmaktadır. 50 kişi ile yapılan anket çalışması sonucunda %57 gibi büyük bir oran ile konutların bahçesinde veya yakınındaki boş alanlarda üretim yapıldığı belirlenmiştir. Katılımcıların %88'i süs bitkisi, %7.4' ü hem süs bitkisi ve sebze, %3.7'si ise sadece sebze yetiştirmektedir. Ortak kullanım alanlarında peyzaj düzenlemesinin bir bütün olarak düşünülmesi gerektiğinden ve ortak su tüketiminden dolayı kişilerin üretim amaçlı kullanımlarına izin verilmemektedir.

Tartışma ve sonuç

Şehir hayatının sıkıcılığından uzaklaşmak ve doğal ürünler yetiştirmek isteyenlere olanak yaratmak için Ankara Atatürk Orman Çiftliği Kurumu tarafından hobi bahçelerinin kurulmasına öncülük yapılmıştır. A.O.Ç. hobi bahçeleri 2000 yılında 60.000 m^2 alanda kurulmuş 200 m^2 büyüklüğünde 520 adettir ve dört yıllık sürelerle kiralanmaktadır. Her parselde malzeme deposu, pergola, içme ve kullanma suyu ve alanda genel otopark bulunmaktadır. Alanın genel bakımı A.O.Ç elemanları tarafından yapmakta olup, ayrıca güvenlik ve bilgilendirme birimi yer almaktadır. Alanda çocuk bahçesi, kafeterya ve spor alanlarına da yer verilmiştir. Ancak eleman yetersizliği nedeniyle çevre düzenlemesi ve bakımının yetersizliği gözlemlenmektedir. A.O.Ç hobi bahçeleri kent peyzajı bakımından önemli bir yeşil alan oluşturmaktadır. Buna karşın, bir bütün olarak peyzaj planlaması açısından alanda yetersizlikler gözlenmektedir (5, 6).

Bilkent Üniversitesinde yer alan hobi bahçeleri de hem önemli bir eğitim kurumunda yer alması hem de toplu konut alanlarına yakınlığı nedeniyle önemli konumdadır. Bilkent Üniversitesi Çevre Dü-

zenleme ve Koruma Müdürlüğü tarafından merkez kampus panayır alanı yakınında yapılan hobi bahçeleri 20 m^2 lik 150 adet parselden oluşmaktadır. Kiralanan alanlarda doğal üretim yapılması temel ilkedir. Sulama suyu yönetim tarafından ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Eğitim kurumunda doğa ile çalışabilme olanağı yaratılması, gençlerin boş zamanlarını verimli ve üretken kullanabilmeleri ve zararlı alışkanlıklardan uzak kalmalarını sağlamaktadır (**7**).

Kocaeli ilinde bulunan Yahya Kaptan hobi bahçeleri A.O.Ç. ve Bilkent Üniversitesi hobi bahçeleri ile karşılaştırıldığında parsel büyüklüklerinin A.O.Ç. hobi bahçelerinden daha yetersiz kaldığı ve pergola kullanımının yer almadığı görülmektedir. Özellikle yaz döneminde pergola ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanların üçünde de bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının yapılmamaktadır. Alanlar yeterli yaptırım ve yönlendirmeler yapılmadan kullanıma açılmıştır. Yalnız Bilkent Üniversitesi hobi bahçelerinde doğal tarım şartı yer almaktadır.

Hobi bahçelerinin uzun yıllar kullanımında yıpranma ve bozunumun engellenmesi önem taşımaktadır. Kiralama aşamasında hazırlanan şartnamede tarımsal aktivitelerin bağlayıcı hükümlerle belirlenmesi alanın sürdürülebilir kullanımında önemlidir. A.O.Ç. hobi bahçelerinde alanın koruma kaygısı olmaksızın kullanımı sonucunda bozulmalar oluşmuştur ve genel bütünlüğü bozan bahçeler bulunmaktadır.

Kocaeli Yahya Kaptan hobi bahçelerinde yapılan incelemelerde alanın büyüklüğünün çok yetersiz kaldığı, alan kullanımı ile ilgili düzenleme ve eğitim çalışmalarının yetersiz olduğu, yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığı belirlenmiştir. Allanın bütün olarak çevre düzenlemesine bakıldığında kent yeşil dokusunu ve ekolojisini olumlu yönde etkileyebilecek potansiyelden uzak kaldığı görülmektedir. Mevcut durumda ileride A.O.Ç. hobi bahçelerindekine benzer sorunlarla karşılaşılacaktır.

Arslanbey Atakent Toplu Konut alanlarındaki kişilerin bitki üretimine oldukça istekli oldukları belirlenmiştir. Bölge sanayiden uzak olması ve sulama suyunun bulunması nedeniyle hobi bahçesi için çok uygundur. Ayrıca Bilkent Üniversitesi örneğinde olduğu gibi,

bölgede yer alan KOÜ Arslanbey Meslek Yüksekokulu arazi potansiyeli ile uygun alan oluşturabilecek niteliktedir. Tarım konusunda eğitim veren bir kurum olması da eğitim çalışmalarını olanaklı kılacak, üniversite-halk işbirliği içi iyi bir model oluşturacaktır.

Hobi bahçeleri kent yeşil dokusu içinde önemli işleve sahiptir. Yapısal gelişimleri sınırlayarak nefes alma koridoru oluşturan hobi bahçeleri bütün halinde rekreasyon alanı olarak tasarlandığında bölgeye kimlik kazandıracaktır. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, okullar ve üniversitelerin işbirliği ile düzenlenecek festivaller, ekolojik ürün pazarları, şenlikler, yarışmalar gibi aktivitelerle hobi bahçelerinin daha geniş kesimlerce tanınması ve kullanımı sağlanabilecek, geleceğe yönelik motivasyon oluşturulacaktır.

Kaynaklar

1. Zengin S, Bahçemiz de yok Hobimiz de . Turkuaz. www. zaman.com.tr.2005.
2. Anonim, Konut Dergisi www. konutdergisi.com, 2006
3. Yılmaz H, Erzurum Kent Halkının Hobi Bahçesi Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi S.96-110 . İsparta. 2006.
4. Bekirpaşa Belediyesi Hobi Bahçeleri Sözleşmesi. Kocaeli. 2002.
5. Atatürk Orman Çiftliği Web sayfası, www. aoc.gov.tr
6. Aytaç S., A.O.Ç. kurum yetkilisi, sözlü görüşme, 2006.
7. Bilkent Üniversitesi Web sayfası, www.Bilkent.Edu.tr/cevre/genel.html